

Remissvar
Utbildningsdepartementet**Dnr**
U2025/01339

Yttrande över promemorian En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma

Sveriges Lärare har valt att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Lärare i skolväsendet utgör i dag och sedan länge en stor andel av de yrkesverksamma som deltar i olika kurser och program för fort- och vidareutbildning inom högskolan. Förbundets olika undersökningar visar att både behov och efterfrågan är stor. Det nya professionsprogrammet för lärare som inrättas hösten 2025 kommer med stor sannolikhet öka efterfrågan än mer, då just akademisk utbildning (utöver behörighetsgivande examen) är det som främst kommer krävas för att meritera sig i programmet. För Sveriges Lärare är det därför helt centralt att högskolan är väl rustad för att möta behoven och ges goda incitament att utveckla och erbjuda fler kurser och program för lärare. Regeringen har dock tyvärr inte avsatt några särskilda resurser till lärosätena för arbetet med professionsprogrammet, utöver de medel som fördelas av Skolverket för vissa uppdragsutbildningar. Det måste på sikt rättas till för att långsiktigt kunna säkra professionsprogrammets funktion och kvalitet. I detta avseende kan en ny ersättningsmodell få en viktig betydelse och Sveriges Lärare är därför i grunden positivt till förslaget om en särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma.

För läraryrket är det, utöver frågan om själva professionsprogrammet, ibland en utmaning att avgränsa vad som är ”relevant för svensk arbetsmarknad”, eftersom lärare undervisar i många olika ämnen och kombinationer av ämnen. Fortbildning kan därför omfatta allt från högspecialiserade kurser inom exempelvis fysik eller språkvetenskap till kurser med teman hämtade ur aktuell samhällsdebatt eller populärkultur. Även sådana kurser, som för en utomstående kan framstå som smala eller specialiserade, kan i en pedagogisk kontext vara avgörande för att utveckla ämnesundervisning och ämnesdidaktik. Förbundet har förståelse för att det i detta skede görs en avgränsning till kurser med ”tydlig yrkeskoppling”, men framhåller att det på sikt aningen behövs en större omläggning av ersättningssystemet så att kortare kurser generellt blir mer lönsamma för lärosätena.

Sveriges Lärare har inget att invända mot de principiella utgångspunkterna bakom förslagen i promemorian. En ny ersättningsmodell behöver möta behov och efterfrågan hos de yrkesverksamma, vara ekonomiskt långsiktig och stabil, bidra till att tillgängliga resurser utnyttjas effektivt, leda till att utbildningsutbudet utvecklas samt vara transparent och enkel att tillämpa. Förbundet vill dock påminna om att en viktig faktor för om en ny ersättningsmodell kan få någon betydelse är att arbetsgivarna ger de yrkesverksamma goda förutsättningar att delta i studier. Det kommer fortsatt utgöra en utmaning, inte minst i de så kallade bristyrkena, varav läraryrket är ett.

Sveriges Lärare anser att det behövs en ny och långsiktig ersättningsmodell för all utbildning på grund och avancerad nivå inom högskolan som tar bort eller tonar ner de prestationsbaserade inslagen. Det är också hög tid att staten kompenserar för den underfinansiering av lärarutbildningen som pågått lång tid, inte minst på grund av produktivitetsavdraget. Det följer heller inte med några nya ekonomiska medel med anledning av den föreslagna modellen, vilket hade behövts för att skapa ytterligare incitament för lärosätena. Inte minst är det kostsamt att upprätthålla lärarkompetensen på lärosätena och för det krävs pengar för att inte riskera undanträngningseffekter i förhållande till grundutbildningen och/eller skapa ökad arbetsbelastning för de undervisande lärarna i högskolan.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Nedan kommenterar Sveriges Lärare flertalet av de enskilda förslagen och bedömningarna i promemorian.

2 En särskild ersättningsmodell

2.1.1 En ny ersättningsmodell ska vila på fyra övergripande principer

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.2.2 Incitament behövs på flera nivåer inom ett lärosäte

Sveriges Lärare instämmer i promemorians bedömning.

2.5.1 Två resursfördelningssystem kan innebära otydlighet och konkurrens mellan systemen

Sveriges Lärare instämmer i bedömningen men vill påpeka att även den normala ersättningsmodellen (för utbildning på grund- och avancerad nivå) skulle behöva förändras, främst genom att prestationsdelen minskas i syfte att skapa stabilare förutsättningar ekonomiskt för lärosätena och skapa starkare incitament att upprätthålla kraven i utbildningarna.

2.5.2 En ersättning för utbildning där de flesta är yrkesverksamma och studerar av arbetslivsrelaterade skäl

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.5.3 Korta kurser på deltid utgör övergripande kriterier för den särskilda ersättningsmodellen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget avseende kursernas omfång. Förbundet anser att även kurser på 6 och upp till 7,5 högskolepoäng (vilket är det vanliga i dag) måste kunna omfattas av modellen. Inom exempelvis professionsprogrammet kommer under lång tid merparten av de fristående kurserna bestå av kurser på 7,5 högskolepoäng och dessa skulle sannolikt behöva omarbetas om förslaget genomförs, vilket innebär ett onödigt slöseri med tid och resurser för lärosätena. Dessutom underlättar kurser om 7,5 högskolepoäng för lärare att kombinera ihop genomgångna fristående kurser till en examen, vilket i många fall kommer vara nödvändigt för att kunna uppnå meriteringsnivå 4 i professionsprogrammet

Sveriges Lärare avstyrker också förslaget om att kurserna i huvudsak ska ges på deltid, även om våra undersökningar visar att det stora flertalet yrkesverksamma lärare föredrar att studera på kvartsfart eller i ännu lägre studietakt för att få det att gå ihop med arbete och privatliv. Med hänsyn till inte minst omställningsstudiestödets funktion behöver det vara möjligt för lärosätena att använda den särskilda ersättningsmodellen även för kurser på heltid. Heltidsstudier är

möjlighet inom omställningsstudiestödet och något som stora grupper yrkesverksamma efterfrågar då det ger förutsättningar att vara studieledig från sitt arbete på heltid och fokusera enbart på sina studier.

Förbundet vill också påminna om vikten av att arbetsgivarna ger goda förutsättningar för de yrkesverksamma att kunna dela i studier på arbetstid. Tyvärr är detta ett problem i dag för många lärare då vi vet från undersökningar att rektorer och skolhuvudmän ofta är väldigt restriktiva. Den föreslagna modellen löser förstås inte den problematiken men det vore välkommet om staten kunde se över krav och incitament för berörda arbetsgivare, till exempel om det finns ytterligare statsbidrag som kunde erbjudas för fortbildning.

2.5.4 Lärosätena behöver motivera och dokumentera varför den särskilda ersättningsmodellen har använts

Sveriges Lärare har inga synpunkter förslaget.

2.5.5 UKÄ bör få i uppdrag att följa upp användningen av den särskilda ersättningsmodellen

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.6 Utformningen av en särskild ersättningsmodell

2.6.1 Önskvärda egenskaper

Sveriges Lärare har inget att invända mot bedömningen, utöver att förbundet anser att även den reguljära ersättningsmodellen för utbildning på grund- och avancerad nivå behöver ses över och göras om.

2.6.3 Garantibasmodellen ska utgöra den särskilda ersättningsmodellen

Sveriges Lärare har inga särskilda synpunkter på bedömningen. Det centrala är att det fungerar väl för berörda lärosäten.

2.6.5 Den särskilda ersättningsmodellen ska ha tre olika nivåer

Sveriges Lärare avstår från att lämna några närmare synpunkter på förslaget. Förbundet vill dock understryka att modellen behöver bidra till att säkra och höja kvaliteten på utbildningarna och att antalet lärarledda undervisningstimmar då är av avgörande betydelse. Även yrkesverksamma behöver lärarledd undervisningstid för att kunna tillgodogöra sig innehållet, särskilt som det kan förutses att många i huvudsak kommer delta via olika distans- eller hybridlösningar. För många yrkesverksamma lärare har det också gått lång tid sedan de senast deltog i akademiska studier, vilket understryker vikten av ett rimligt antal lärarledda timmar på kurserna.

2.6.6 Den särskilda ersättningsmodellens ersättningsnivåer

Sveriges Lärare avstår från att lämna synpunkter på förslaget.

2.6.7 Krav på minst åtta studenter på en utbildning för tillämpning av den särskilda ersättningsmodellen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget. Det kan innebära att vissa av individer och samhället efterfrågade kurser inte kan finansieras med modellen. För till exempel lärare i "små" undervisningsämnen skulle det kunna leda till att lärosäten väljer att inte utveckla eller genomföra kurser, vilket innebär att vissa lärare får sämre möjligheter till relevant fortbildning än lärare i "större"

ämnen. En av de fördelar med garantimodellen som framhålls i promemorian är att den ger ekonomiska förutsättningar att ge kurser med få studenter. Men denna fördel försvinner om det sätts en undre gräns för antalet studenter. För skolans och lärarnas del skulle det kunna påverka kraften och legitimiteten i det nya professionsprogrammet negativt.

2.6.9 Utveckling av nya utbildningar kan ersättas inom den särskilda ersättningsmodellen

Sveriges Lärare har inget att invända mot förslaget. Det centrala är att berörda lärosäten anser att detta är en bra lösning så att syftet kan uppfyllas.

2.7.1 Den särskilda ersättningsmodellen behöver kompletteras med en komponent för att omfördela resurser mellan lärosäten + 2.7.2 En modell för omfördelning av resurser ska införas

Sveriges Lärare har inga särskilda synpunkter på förslagen, så länge som den föreslagna komponenten inte innebär att vissa lärosäten över tid påverkas negativt och får svårt att överhuvudtaget kunna erbjuda kurser på grund av att man mister resurser.

2.7.3 Modellen för omfördelning av resurser ska också ha en komponent som premierar examina + 7.5 En balans mellan omfördelning baserat på fort- och vidareutbildning respektive examina behövs

Sveriges Lärare ställer sig tveksamt till förslagen. Det är viktigt att examina täcks av modellen men den får heller inte leda till att lärosätenas incitament att erbjuda fristående kurser begränsas och i praktiken leder till att utbudet av fristående kurser minskas. Inom exempelvis professionsprogrammet kommer just deltagande i fristående kurser att utgöra en stor del av de utbildningar som lärare genomgår och som i vissa fall sedan kombineras ihop till en examen.

2.7.8 Universitetskanslersämbetets roll kopplat till omfördelningssystemet

Sveriges Lärare har inget att invända mot förslaget.

3 Ikraftträdande och genomförande

Sveriges Lärare har inget att invända mot förslaget, även om det är avgörande att lärosätena ser att det är realistiskt och önskvärt att med de föreslagna tiderna för ikraftträdande.

Stockholm, 18 september 2025

Sveriges Lärare

Anna Olskog
Förbundsordförande

Johan Linder
Senior utredare